

[Undervisningsministeren]

Fremskridtspartiets ordfører heller ikke. Der er overhovedet ingen, der har været indbudt, for der er brugt måneder på forhandlinger med skoleorganisationerne, og de har været meget vanskelige, så det er først lykkedes at få det færdigt i allersidste øjeblik før fristens udløb. Nu har vi så førstebehandlingen. Der var ingen sikkerhedsnet under det, men jeg synes da roligt, man kan sige, at førstebehandlingen har vist, at regeringen ikke har ramt helt forkert. Og så synes jeg godt, hr. J. K. Hansen kan aflægge lidt af den surhed og gnavenhed, som hr. Kirkegaard ganske rigtigt har påtalt i dag.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling
 vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til uddannelsesudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

7) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 71:

Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af et menneskerettighedscenter i Danmark.

Af Hans Hækkerup (S), Per Stig Møller (KF), Bjørn Elmquist (V), Leif Hermann (SF), Bernhard Baunsgaard (RV), Arne Melchior (CD), Kofod-Svendsen (KRF) og Albrechtsen (VS).

(Fremsat 10/12 86).

Forslaget sattes til forhandling.

*Forhandling***Undervisningsministeren (Bertel Haarder):**

Det er helt ubestrideligt gode hensigter, der ligger bag dette forslag, og dem kan regeringen fuldt ud tilslutte sig.

Man taler jo meget om, at man skal forebygge krig, og det er også rigtigt, for krig koster menneskeliv, men vi glemmer somme

tider, at overgreb mod elementære menneskerettigheder har kostet flere menneskeliv i dette århundrede, end krig mellem stater har. Der er myrdet flere mennesker, fordi statsmagter ikke har overholdt menneskerettighederne i behandlingen af deres egne borgere, end der er dræbt i væbnede konflikter mellem staterne. Det bør man virkelig huske, når man taler om fredsaktiviteter og alt, hvad vi kan gøre for freden. Vi skal huske, at på denne klode i dette århundrede er truslen mod det enkelte menneske udgået fra regimer, der ikke overholder menneskerettighederne, i højere grad end den er udgået fra væbnede konflikter mellem stater.

Dette blot for yderligere at understrege, at regeringen tilslutter sig forslagsstillernes ønske om, at vi her i landet gør noget for at forske i menneskerettigheder, i, hvordan de bliver overholdt, og hvordan de ikke bliver overholdt, og at vi ligesom forslagsstillerne gerne vil gøre Danmark til et sted, hvor spørgsmålet om overholdelse af menneskerettighederne sættes på dagsordenen.

Så kan man diskutere, hvordan et sådant center skal indrettes. Jeg skal ikke skjule, at jeg har en række kritiske bemærkninger vedrørende selve udformningen af dette center. Jeg tror, det vil være klogt at spørge den danske forskningsorganisation, som jo har givet gode råd med hensyn til indretning af forskningscentre på en række forskellige områder, bl.a. et humanistisk forskningscenter på Københavns Universitet, og andre kunne nævnes. Jeg tror, vi skal spørge forskningsorganisationen, for hvis det nu i stedet for at være retsudvalgets ordførere var de forskningspolitiske ordførere, der sad her i dag, så ville de jo kunne huske, hvordan de selv har bebrejdet denne regering som tidligere regeringer, at der laves alt for mange puljer, at der er alt for mange knopskydninger, at vi blander os alt for meget i, hvad der skal forskes i, og så har man, når det gælder sektorforskningen, sagt meget stærke ord om, hvordan regeringen nu skal reformere den, sådan at det virkelig bliver en sagkyndig ledelse, som styrer forskningen, ansætter osv. Man har lagt meget vægt på, at det skal være forskningskvalifikationer, der afgør, hvem der skal ansættes osv. osv.

Alle disse meget vigtige principper, som vi havde en forespørgselsdebat om lige før jul, og som regeringen nu er i gang med at følge

[Undervisningsministeren]

op – det er meget vanskelige forhandlinger med de forskellige sektorforskningsinstitutter – trædes jo i betydeligt omfang under føde med dette forslag. Det må jeg altså lige gøre de retspolitiske ordførere opmærksom på, og derfor vil jeg råde til, at vi nu i fællesskab siger god for formålet og siger: sådan et center skal vi have! – men at vi med hensyn til, hvordan det skal indrettes, prøver at koordinere det lidt med den i øvrigt udmærkede forskningspolitik, som har udkrystalliseret sig her i Tinget i efteråret i meget bred enighed.

Per Stig Møller (KF):

Jeg er glad for i dag at kunne være medforlagsstiller i forbindelse med oprettelsen af dette menneskerettighedscenter, der både skal forske og oplyse. Et sådant har vore nabolande, og et sådant bør også vi have, fordi menneskerettighedernes anerkendelse er en forudsætning for en fredelig verden. Der kan ikke være fred i en verden, hvor talrige regimer er så angste for deres egne medborgere, at de for at fungere i fred må berøve deres medborgere simple rettigheder.

Det er min opfattelse, at Nordens stemme vil lyde klarest og få størst vægt i den nødvendige afspændingsproces, hvis den løfter sig på baggrund af en seriøs indsats for menneskerettighederne. Mange steder er de anerkendt som begreb, ja, gennem FN har alle nationer faktisk bekræftet at ville respektere dem, men praksis viser desværre noget andet. Man kan blot slå op i Amnesty Internationals årsrapport for at overbevise sig om, hvor slet det står til mange steder. Det er et trist og stort antal lande, som figurerer i rapportens oversigt over dem, der undertrykker de elementære rettigheder, og mange af landene har vi i øvrigt selv særdeles jævnlige kontakter med enten gennem politisk samarbejde eller via økonomisk støtte. Over for sådanne lande bør vi markere kravet om respekt for menneskerettighederne, thi dermed kan vi hjælpe menneskene, hvorfor det er så meget mere nødvendigt, at vi grundigt har forsket i deres væsen, betydning og mangfoldighed, vilkår og lokale forudsætninger, således som det faktisk også sker i det norske center.

Jeg tror, det er vigtigt at forstå menneskerettighederne bredt og som en proces i udvikling. De er ikke givet én gang for alle;

men efterhånden som udviklingen skrider frem, vil de udvide sig og dermed forbedre forholdene for det enkelte menneske. Samtidig trues de jo hele tiden af tilbageskridt. De skal altså holdes i live aktivt, de skal have aktiv levehjælp.

Der er som bekendt grundlæggende menneskerettigheder såsom retten til frit at tænke, tro og tale, som kan sammenfattes under begrebet »frihed til«. Men der er også menneskerettigheder såsom retten til arbejde, levebrød og uddannelse, som kan sammenfattes i begrebet »frihed fra«. Frihed fra sult, fattigdom, arbejdsløshed og analfabetisme. Respekteres disse rettigheder ikke, bliver frihed blot til tungetale. Disse grundlæggende rettigheder kan ikke skilles ad, selv om man i Øst-Vest-debatten kritiserer hinanden for hver for sig at svigte menneskerettighederne ved at negligere enten det ene eller det andet sæt.

En indsats for at forstå sammenhængen i menneskerettighederne vil øge forståelsen for samfundslivets sammensathed og menneskets vilkår i de moderne statssamfund, hvad enten disse bygger på det ene eller det andet system. Mange, måske de fleste, mennesker har det nok som den russiske forfatter Andrej Sinjavskij, der selv sad syv år i lejr for at have udtrykt sine tanker, når han udtaler:

»Jeg har blot to ønsker, to krav til det givne system: for det første skal det sikre folk nok at spise, så de ikke dør af sult. For det andet må det hverken arrestere eller dræbe folk for deres tanker og ord. Men hvad det er for et system, er jeg ligeglad med.«

Citatet er fra side 95 i »Nat uden dagry« af Per Stig Møller – hvorfor citere andres bøger, når man selv kan skrive! Med dette citat har jeg villet understrege den tværpolitiske natur, der ligger i menneskerettighederne, hvilket heldigvis også fremgår af den tværpolitiske enighed, der ligger bag fremsættelsen af dette beslutningsforslag.

Bjørn Elmquist (V):

Der har været en del opmærksomhed om dette forslag og om forarbejdet til forslaget, og derfor kan det også gøres rimelig kort. Jeg skal ikke sige voldsomt meget, blot erklære mig enig med dem, der har gjort sig til fortalere for, at vi får oprettet dette menneskerettighedsinstitut i Danmark. Det har ven-

[Bjørn Elmquist]

tet længe nok, kan man sige, og det kan undre, at det ikke er sket før. Vi er kommet bagud i forhold til andre nordiske lande og mange andre lande omkring os, så lad os nu få det klaret!

Til vores undervisningsminister vil jeg sige, at det er ikke kun de retspolitiske ordførere, der er samlet her; der er også en enkelt forskningspolitisk ordfører, nemlig mig selv, og jeg synes egentlig ikke, at dette disharmonerer så voldsomt med det, vi har været inde på om sektorforskningen. Men vi kan da prøve at vende det nærmere i retsudvalget, når nu vi kommer dertil, og kan også dér få ministerens uddybning af de betragtninger, han var inde på her på talerstolen, for det er da selvfølgelig ikke smart, hvis vi laver noget med den ene hånd og noget andet med den anden hånd, og hvis vi opretter noget her, som ministeren ser som værende et tilbageskridt i forhold til det, vi ellers vil på det forskningspolitiske område.

Men som sagt, som udgangspunkt har det ikke været min opfattelse, at det forholdt sig sådan.

Jeg vil meget gerne takke ministeren for den positive modtagelse, forslaget har fået, og som han gav udtryk for på regeringens vegne. Det kommer selvfølgelig heller ikke som den helt store overraskelse. Jeg synes, det passer fint i den timing, som ministeren har valgt i andre sammenhænge, og her tænker jeg på det forslag, som udenrigsministeren fremsatte i Wien, da man i efteråret tog hul på endnu en omgang forhandlinger i forbindelse med samarbejds- og sikkerhedskonferencen i Europa.

Der har været talt om en semipermanent konference i Danmark. Det ville være fint, om det blev til noget, men det er jo ikke sikkert, at andre vil acceptere det forslag. Bliver det til noget, passer det fint med vores initiativ her. Bliver det ikke til noget, kan vi sige, at så er vores initiativ så meget mere nødvendigt at få gennemført.

En anden speciel ting, som man kunne forestille sig kunne passe godt ind i dette forslag, er, at vi i Danmark har centret for torturofre, behandlingen af torturofre. Man kunne forestille sig, at man kunne finde frem til en meget tjenlig forskningsopgave på dette område.

I det hele taget håber jeg også, at man på lidt længere sigt når til en samordning af de

aktiviteter, man har på menneskerettighedsområdet og på forskningens område mellem de nordiske lande, og jeg forstår på de folk fra universiteterne, som har været med til at lave dette, og som jeg også gerne vil takke for en god og effektiv indsats, at man forestiller sig en form for arbejdsdeling, sådan at vi kan kaste os over nogle af de emner, som man specielt fra dansk side har forudsætninger for at klare.

I øvrigt vil det være rigtigt, at forskerne selv finder frem til deres forskningsopgaver. Det skal ikke være noget politisk diktat. Også af den grund tillægger jeg det meget stor vægt, at så at sige hele Folketinget står bag dette forslag.

Leif Hermann (SF):

Jeg skal som den foregående ordfører tilslutte mig beslutningsforslaget og samtidig sige tak til de initiativtagere med tilknytning til universiteterne, der har været med i udarbejdelsen af forslaget. Det har været overordentlig glædeligt, at man på et forholdsvis tidligt tidspunkt har inddraget de politiske partier i diskussionen om udformningen af menneskerettighedscenteret, udformningen af vedtægter osv., sådan at man har haft en god og fornuftig information til os, der nu skal træffe beslutning om forslagets videre skæbne.

Det er rigtigt, som det er blevet sagt, at det ikke er for tidligt, vi har fået det her, og det siger samtidig, at det ikke kan gå hurtigt nok med at få dette center til at fungere.

Det ville nok ved en sådan lejlighed virke lidt ejendommeligt, at der ikke blev sagt noget mere principielt om menneskerettighederne. Det er vel nok også tilladeligt at benytte lejligheden for mit vedkommende, som hr. Per Stig Møller har gjort det, til at komme med et par mere generelle betragtninger over, hvad menneskerettighederne er, deres oprindelse, og også noget om, hvordan menneskerettighedssituationen er, set her i landet.

Ordet menneskeret fortæller os om et begreb, der knytter an til ideer om en international verdensorden, der er i stand til at sikre den enkelte bestemte menneskerettigheder, ikke en verdensorden, der er knyttet til politi og militær, men en verdensorden, der er knyttet til et sæt moralske normer, som har en så stærk karakter, at de er i stand til at

[Leif Hermann]

sikre minimumsrettighederne. Disse tanker har deres rødder langt tilbage i europæisk historie og er gået igen i den amerikanske uafhængighedserklæring, den franske revolution, de demokratiske forfatninger i Europa fra midten af forrige århundrede, Folkeforbundet og De Forenede Nationers formelle og idelle grundlag.

Menneskerettighederne er i dag konkretiseret i en række erklæringer fra De Forenede Nationer og i Europarådets menneskerettighedskonvention, i en række internationale konventioner osv.

Som dansker er det meget lidt af det, der siges i de tekster, i de menneskerettigheder, man ikke kan skrive under på. Faktisk kan man acceptere det hele. Alligevel synes det at knibe med at få gjort alle disse mange erklæringer, smukke og rigtige, til virkelighed. Tv's, radios og avisers så at sige daglige meldinger om sult, massearbejdsløshed, social elendighed, krig, analfabetisme, tortur og politisk undertrykkelse synes at vise os en verden, der ligger længere og længere fra menneskerettighedernes virkeliggørelse.

Hvorfor mon det? Er det, fordi de rettigheder er tænkt og formuleret for det meste af veloplyste europæere og deres efterkommere i den udviklede del af verden? Er det, fordi de samfundssystemer, vi i den udviklede verden har, er bygget på, at mange af ulandene ikke er i stand til at realisere menneskerettighederne? Er det eksempelvis at beskytte barnet mod enhver form for forsømmelse, grusomhed og udnyttelse, som der står i erklæringen om barnets rettigheder, at sælge eller sejle våben til krigsførende magter? Har vi egentlig selv været gode til at efterleve de øvrige bestemmelser i erklæringen om barnets rettigheder fra 1959, når tv og radio kan fortælle os, at de amtskommunale forsorgshjem som en sidste mulighed for at få tag over hovedet søges af flere og flere unge og yngre?

Har vi selv været så gode til at efterleve, hvad vi har skrevet under på og tilsluttet os på anden vis, når vi reelt har lukket grænsen for folk, for hvem det aktuelle behov er, at nogen giver dem retten til en seng, til mad, til tryghed og fravær af frygt for liv og frihed? Er vi nu også helt sikre på, at vi ikke overtræder resolutioner og rekommandationer, hvis vi vedtager justitsministerens forslag om udvidelse af adgangen til varetægtsfæng-

sling? Ja, nogle er måske sikre. Jeg er det langt fra.

Også disse spørgsmål skal stilles i dag. Det er derfor vigtigt ikke blot at se på, hvad andre gør, men hvad vi selv gør, og hvordan vi forvalter de idealer, der skal gøre verden til et godt sted at leve. Vi har vældig brug for et menneskerettighedscenter i Danmark, ikke bare til at fortælle os om andre, men også til at pudse de vinduer, vi selv har.

Bernhard Baunsgaard (RV):

Jeg er glad for, at Folketinget i dag behandler et forslag om, at Danmark skal indføre som særligt forskningsområde studiet af menneskerettighederne.

Til ministerens bemærkninger om, hvordan vi burde have behandlet det, synes jeg, der er grund til at understrege, at vi er det sidste af de nordiske lande: Norge, Sverige, Finland og Danmark, der indfører et sådant forskningsområde. Intet har, så vidt jeg har forstået, forhindret nogle eller bare et af vore universiteter i at foreslå et sådant særligt forskningsområde. Et sådant forslag er ikke kommet fra dem. Det var nødvendigt, at vi herinde handlede. Det synes jeg må siges til ministerens bemærkninger, som efter min opfattelse ikke var så forfærdelig dybtgående.

Jeg vil gerne understrege det, som allerede er blevet sagt af en af ordførerne, det var den konservative ordfører, nemlig at menneskerettighederne ikke er noget, der er givet én gang for alle. Det er en fortsat proces, noget, der er under stadig udvikling. Jeg tror, det er meget væsentligt at fastholde det, særlig når vi taler om at oprette dette som forskningsområde.

Retten til et liv uden indblanding fra myndighedernes side, friheden til udfoldelse, var vel noget af det, der først etablerede menneskerettighederne, men derefter kom der jo retten til at få et grundlag, så man virkelig kunne nyde godt af den frihed, der blev talt om at det enkelte menneske skulle have. Det tror jeg nok er en af de væsentligste udvidelser af menneskerettighedsområdet. Den ligger nær ved vor tid, og jeg tror, det er væsentligt, at vi holder fast i, at det ikke blot er de teoretiske friheder og grundlaget for dem, men også den rent praktiske hverdag, der er

[Bernhard Baunsgaard]

en nødvendig forudsætning for, at vi kan tale om menneskerettigheder.

Vi er som sagt det sidste af de nordiske lande, der opretter et sådant særligt forskningsområde. Jeg tror, en ordfører var inde på en særlig side af dette. Studiet skal naturligvis fremhæve det mål og det ideal, vi i dette land ønsker at holde op for andre lande, der ikke efter vor opfattelse opfylder menneskerettighederne. Det svarer også godt til den udtalelse, der kom forleden fra et ellers meget omtænksomt menneske i dette Folketing, da han sagde: udformningen af menneskerettighederne er jo noget, vi holder op for andre, de diktatoriske lande. Jeg mener, at det er en afgjort fejltagelse, for sådan opfatter jeg det slet ikke. Netop vi her i Danmark har god brug for at få præsenteret for os selv og gjort det klart for den danske befolkning, hvad det vil sige, når vi taler om menneskerettigheder, og når vi kræver, at det skal respekteres af os, at det skal tages alvorligt.

Dette Folketing har behandlet et forslag om, at man ikke ved en domstol skal få at vide, hvem det er, der vidner mod én. Vi taler nu om, at vi skal kunne fængsle uden dom. Et flertal har tilmed erklæret sig interesseret i det. Jeg kunne nævne mange flere forhold. Hvor tit har vi ikke drøftet herinde, hvordan det er med menneskerettighederne, med at få grundlaget for at nyde friheden?

Jeg tror, at det, der skal ske ved dette institut, ikke først og fremmest er, at vi skal holde et mål op for andre. Det første, der bør ske – og derfor er jeg meget glad for det – er, at vi gør os selv klart, at når vi taler om menneskerettigheder, så mener vi det alvorligt, og at det begynder hjemme hos os.

Bollmann (CD):

Da vor ordfører i denne sag ikke kan være til stede, skal jeg på CDs vegne komme med nogle enkelte kommentarer til beslutningsforslaget.

Vi synes, det er meget positivt, at så mange partier har kunnet samles om forslaget, som tilfældet er. Vi synes også, det er værd at understrege, at der har været gjort et meget stort og meget engageret forarbejde af en meget stor kreds uden for Folketinget, før forslaget er blevet en kendsgerning.

Vi er naturligvis enige i argumenterne for at oprette et sådant center, men jeg skal ikke

citere alle disse argumenter fra bemærkningerne. Selv om jeg ikke vil det, er der dog et enkelt, jeg gerne vil understrege, og det er Danmarks menneskerettighedspolitik i international sammenhæng. Danmarks mulighed for som medlem af Europarådet, som det eneste nordiske medlem af EF, at være formidler mellem nordiske og øvrige europæiske synspunkter gør det højaktuelt, at et sådant center oprettes.

Jeg har forstået på ministeren, at der er en række ting, han gerne så ændret eller vurderet nærmere. Det er da udmærket, det kan vi jo gøre under udvalgsbehandlingen, og her kan vi også komme nærmere ind på, hvornår centeret rent faktisk kan blive etableret.

Men som sagt, vi er tilfredse med, at forslaget nu ligger der, og så må vi i fællesskab se at finde frem til hvordan og hvornår, når blot vi er enige om, at det skal etableres.

Kofod-Svendsen (KRF):

På mit partis vegne kan jeg udtrykke stor glæde og tilfredshed med, at vi får oprettet dette menneskerettighedscenter, og at et så bredt flertal i Folketinget står bagved. Jeg vil også takke de initiativtagere, som har arbejdet med denne sag, og som vi, der er medforlagsstillere, har haft et fortrinligt og engageret samarbejde med. At vi får et sådant center, der både skal forske og oplyse om menneskerettighedsspørgsmål, tror jeg kan blive af afgørende betydning.

Tidligere ordførere har været inde på, hvad der ligger i de fundamentale menneskerettigheder, jeg skal ikke gentage det, ej heller komme med en lang historisk udredning. Vi kender mærkedage som den amerikanske uafhængighedserklæring, også de erklæringer, der fulgte i Frankrig for ca. 200 år siden. Vi kender FNs menneskerettighedserklæring.

Det, det er væsentligt for mig at få sagt her, er, at én en gang opnået ret ikke automatisk bliver bevaret. Der er opnået goder, der stadig skal kæmpes for, som man stadig skal arbejde for, og i denne sammenhæng tror jeg dette center kan få en stor og blivende betydning. Jeg mener, at den grundlæggende menneskeret må være retten til at leve, og så må der være en række friheder til at tænke, tale, tro. Der er frihed for sult og undertrykkelse. Alt dette skal vi stadig forske i, oplyse om, udbygge.

[Kofod-Svendsen]

Vi er ikke fuldkomne i Danmark. Vi skal ikke tro, at der ikke er ting i Danmark, der kan eller bør gøres bedre. Jeg mener, vi har en opgave herhjemme med stadig at udbygge menneskerettighederne, men også at være med i den internationale kamp, den internationale indsats for, at de fundamentale menneskerettigheder ikke blot bliver teori, men bliver en realitet for så mange som muligt, ja gerne – det er målsætningen – for alle mennesker i verden. Her tror jeg, at dette center kan være med til at yde sit betydningsfulde bidrag. Vi vil hilse det velkommen.

Albrechtsen (VS):

Jeg vil først gerne slå fast, at det er med glæde, at VS er medforslagsstiller til det her forslag. Jeg kan ikke rigtig se det betimelige i ministerens indvendinger, og jeg håber, at man for så vidt kan få et hurtigt udvalgsarbejde. Jeg kan i hvert fald ikke se, at der skulle være nogen problemer, der kan føre til en udsættelse af vedtagelsen af det her forslag.

Når man lytter til, hvad der bliver sagt i en debat som denne om menneskerettighederne, så er der nok grund til at understrege, at det er holdninger, som må forpligte, ikke alene til at sikre, at det her center bliver oprettet hurtigt, men også til at sikre, at Danmark på de felter inden for menneskerettighedsområdet, hvor indsatsen har været for ringe, strammer profilen op.

Der er vitterlig – man bliver nødt til at sige det, som det er – områder, hvor den danske indsats, jeg tænker især på regeringens indsats, har været og er for ringe. Man kan nævne et eksempel som Tyrkiet, hvor Danmark, muligvis af hensyn til nogle EF- og NATO-interesser – jeg ved knap, hvad det er, der styrer den danske regering i den sag – holder en utrolig lav profil og faktisk har tilladt Tyrkiet at fortsætte torturen og fængslingerne af politiske modstandere, uden at Danmark aktivt gør noget ved det.

Det bliver der anledning til nu, hvor der kommer en rapport fra Menneskerettighedskommissionen. Jeg kan ikke se andet, end at det må føre til en forkastelse af den rapport, men under alle omstændigheder har VS indleveret et forslag om det, der skal sikre, at den sag får en mere rigtig behandling, end den hidtil har fået.

Der er også andre områder, hvor VS tidligere har stillet forslag om, at Danmark skulle gøre en mere energisk indsats. Jeg kan nævne som eksempel, at vi har krævet en nærmere undersøgelse af krænkelserne af menneskerettighederne i Afghanistan, hvor der f.eks. foregår tortur i fængslerne. Også Israels adfærd i de besatte områder i Palæstina har vi peget på. Heller ikke dér har man ønsket fra regeringens side at gå ind i et aktivt arbejde.

Der er altså masser af felter, hvor den danske indsats faktisk er i en beklagelig forfatning. Man kan håbe, at et sådant center kan bidrage til, så at sige uden om regeringen, en bedre dansk indsats. Men det undskylder ikke rigtig regeringen.

Jeg vil erklære mig helt enig med hr. Bernhard Baunsgaard i, at det også er et spørgsmål om at kigge på, hvad vi selv i denne sal har ansvaret for, nemlig de danske forhold. Jeg er enig i de eksempler, hr. Bernhard Baunsgaard nævnte. Man kunne også nævne sådanne ting som isolationsfængsling, der efter min mening er i strid med elementær menneskerettighedsopfattelse. Det foregår i et beklageligt stort omfang her i Danmark. Så der er altså også forskningsområder at tage fat på her i Danmark.

Jeg kunne også indskyde, at da vi havde debatten om disse NATO-øvelser, den danske stat er med i, om indskrænkningen i de demokratiske rettigheder i forbindelse med undtagelsestilstand, som finder sted løbende, også her om ganske kort tid, spurgte jeg hr. Houe, om man kunne garantere, at de demokratiske rettigheder altid til punkt og prikke ville blive opretholdt her i Danmark. Det kunne den konservative ordfører ikke give tilsagn om. Det vil sige, at dér ligger også et forskningsområde: hvilke indskrænkninger af de demokratiske rettigheder, menneskerettighederne, planlægger man i forbindelse med internationale kriser og kriseoptrappingsituationer?

Der er altså nok at tage fat på. Der er grundlag for at gribe i egen barm som udgangspunkt for det arbejde, som skal foregå i dette menneskerettighedscenter, der forhåbentlig bliver etableret så hurtigt som overhovedet muligt.

Ole Espersen (S):

[Ole Espersen]

Jeg vil gerne som ordfører for forslagsstillerne sige tak for den, jeg havde nær sagt fuldstændige enighed, der er om dette forslag og om dets, så vidt jeg har forstået det, hurtigst mulige gennemførelse. Jeg synes, debatten har vist behovet for et center af den karakter, som vi gerne vil have. Det er helt åbenbart, at menneskerettighederne også er et politisk spørgsmål. Ministerens og forskellige ordføreres indlæg viser, at menneskerettighederne kan bruges og naturligvis bliver brugt politisk. Det er vel det bedste udtryk for, at der er behov for uafhængig forskning, undervisning og formidling om dette emne.

Den uafhængighed lægger vi megen vægt på. Selvfølgelig kan man diskutere, hvorvidt det er korrekt, som det foreslås i vedtægterne, at der skal være et centerråd, der bl.a. har medlemmer fra en række ministerier, som har berøring med menneskerettighederne. Det kunne godt diskuteres, om det var rigtigt. Når vi synes, det er rimeligt, og når forslagsstillerne i det hele taget synes, det er rimeligt, så er det, fordi vi venter et aktivt samarbejde mellem den danske stat, mellem regering og Folketing og dette center, men uden at uafhængigheden på nogen måde af den grund mistes. Det er derfor, at det er formulert således, at centerrådet kan diskutere retningslinjerne for virksomheden, men selvfølgelig ikke tage nogen beslutninger. Det er meget, meget vigtigt.

Vi har i min gruppe i de senere år følt, at der var en manglende interesse, manglende forskning, manglende formidling af menneskerettighedsproblematikken. Og der har bestemt ikke været nogen grund til denne mangel. Der har været behov for interessen i høj grad, men den har så at sige været for nedgående i en række år. Og det er vores håb, at dette center kan bevirke, at udviklingen går i modsat retning.

Vi er kendt herhjemme for – jeg tror, det var hr. Bjørn Elmquist, der nævnte det – at vi inden for bestemte områder øver en betydelig indsats for beskyttelsen af menneskerettighederne. Jeg tænker her også på det center for rehabilitering af torturofre, vi har. Men det er naturligvis et bestemt og ret afgrænset område. Det er vores håb, at centret vil kunne stå for en mere overordnet interesse for forskning i og formidling af menneskerettigheder i det hele taget. Heri ser vi centrets store rolle.

Jeg er naturligvis enig med de ordførere, der har sagt, at det er på tide, at vi kommer i gang, efter at mange andre lande, især de nordiske, har beskæftiget sig grundigt og meget seriøst med dette emne i adskillige år.

Jeg håber, at det lykkes i kraft af udvalgsarbejdet at få taget den endelige beslutning, således at centret kan starte virksomheden allerede i år. Jeg kan ikke se nogen grund til, at vi skulle vente eller tøve. De spørgsmål, ministeren rejser, må vi naturligvis diskutere i udvalget, men jeg kan ikke tænke mig eller forestille mig, at de skulle være afgørende i den forstand, at de kan bevirke en forsinkelse. Den endelige placering af centret, hvori vores system skal placeres, må afvente disse drøftelser, men udgangspunktet må i hvert fald være, at centret skal være så uafhængigt, som det overhovedet kan lade sig gøre.

I den forbindelse vil jeg meget gerne understrege det, hr. Bernhard Baunsgaard sagde, nemlig at menneskerettighederne starter jo også herhjemme. Der er i høj grad grund til at undersøge, om vi på alle områder lever op til de forpligtelser, vi har påtaget os, eller de moralske krav, vi bør efterleve, og af den grund er uafhængigheden naturligvis endda særdeles vigtig.

Men tak for den enstemmige tilslutning til dette beslutningsforslag.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg kan forsikre hr. Ole Espersen om, at jeg ikke har noget ønske om at sinke dette forslags gang igennem Folketinget. De forskellige kritikpunkter eller rettere forslag til ændringer eller opstramninger, jeg vil komme med, har ikke til hensigt at sinke sagen. Jeg ser ikke nogen som helst begrundelse for, at dette center ikke kan ekspederes fra dette Ting – for min skyld gerne før påske, i hvert fald før sommerferien.

Jeg vil gerne, for at der ikke skal opstå myter, give et par eksempler på ændringer eller opstramninger, jeg ville foreslå.

For det første har alle partier lagt megen vægt på, at når vi har den slags særlige forskningsinstitutter, så er det vigtigt, at de ikke bare har uafhængige bestyrelser, men også har stærkt fagkyndige bestyrelser. Når man ser, hvem der udpeger centerrådet, kan man roligt sige, at det ikke bliver noget særligt fagkyndigt centerråd, vi får. Hvis ikke vi

[Undervisningsministeren]

slår fast, at bestyrelsen skal bestå af fagkyndige, så får vi heller ikke nogen særlig fagkyndig bestyrelse, og det synes jeg der er brug for at få ændret på. Jeg vil foreslå, at vi slår fast, at i bestyrelsen skal flertallet være forskere.

Jeg mener for det andet, der er brug for en mere klar afgrænsning af, hvad det er for foreninger, der skal sidde i dette centerråd. Måske burde centerrådet have navneforandring til repræsentantskab, for det angiver mere tydeligt, synes jeg, hvad det er, det drejer sig om. Så var man også sikker på, at det ikke blander sig i detaljer, for det er først og fremmest højt kvalificerede forskere, som skal give dette center autoritet, så man lytter til det overalt i verden.

Som et tredje eksempel vil jeg godt nævne, at jeg har fået strenge pålæg om, at på den slags institutter skal man altid besætte stillinger efter opslag, og de skal besættes efter forskningsmæssige vurderinger og bedømmelser. Det synes jeg vi skulle understrege, så der ikke er nogen, der er i tvivl om det.

Jeg mener også, der bør være udskiftningsregler for bestyrelsen, sådan som vi har det for forskningsrådene. Og så skal der nødvendigvis ske en vældig opbygning af et informations- og dokumentationssystem, og det vil jeg foreslå sker i meget tæt samarbejde med rigsbibliotekembedet og med Dandok.

Som man kan høre på disse eksempler, er der ikke tale om noget, der vælter forslaget. Der er blot tale om noget, som gør, at centret passer ind i den model, som Folketinget netop har skåret ud og pålagt mig at sikre at regeringen efterlever, altså modellen for specielle forskningsinstitutter i Danmark. Der er virkelig brug for, at vi får givet det den maksimale fagkyndige autoritet, for ellers vil det ikke blive respekteret i udlandet.

Ole Espersen (S):

Jeg glæder mig naturligvis til at drøfte de problemer, ministeren rejser, når vi kommer til udvalgsbehandlingen, men jeg synes, det er vigtigt at understrege, at dette center næppe kan sammenlignes med nogen anden institution.

Det er jo ikke alene en forskningsinstitution, vi taler om her. Det er et center, der skal drive forskning og undervisning på alle niveauer, herunder folkeligt oplysningsarbejde.

Det er et center, der skal forestå formidling af information til brug for frivillige organisationer, forskere og offentlige myndigheder osv. samt den interesserede offentlighed. Det er et center, der skal fremme koordinationen mellem og give bistand til de frivillige organisationers arbejde med menneskerettigheder. Det er et center, der skal støtte og udbygge nordisk og andet internationalt samarbejde.

Det er det, der er min baggrund for at sige, at jeg tror ikke, vi kan indpasse dette center i andre lignende modeller. Det har en række meget forskellige opgaver. Forskningen er vigtig, men forskningen er kun en fjerdedel, en femtedel af det arbejde, centret skal bedrive. Vi er jo i den heldige situation, at menneskerettighederne faktisk er udbygget ganske godt. Forskning er fortsat nødvendig, men det er først og fremmest oplysning om overholdelse, der er nødvendig.

Det er baggrunden for, at vi ikke, når vi skal tage endelig stilling, bør overvurdere forskningsindsatsen. Den er vigtig, men det er bestemt ikke det eneste. Derfor er jeg lidt tvivlende over for, om vi kan finde modeller, som vi nødvendigvis skal afpasse dette center efter. Men det kan vi drøfte i udvalget, og jeg synes, de emner, ministeren har nævnt, naturligvis bør indgå i disse drøftelser.

Bernhard Baunsgaard (RV):

Initiativet til at oprette et sådant center for studiet af menneskerettigheder kan man vel nok sige er kommet nedefra. I hvert fald er det kommet udefra, uden for universiteterne og uden for Folketinget. Derfor har man lagt overordentlig vægt på at sikre sig de folkelige organisationers støtte, og det synes jeg er godt.

På den anden side vil jeg gerne sige, at jeg følte mig stærkt påvirket af de ord, undervisningsministeren kom med, nemlig at det gælder også om at sikre en høj standard for den forskning, der skal til.

Nu har vi jo talt om, at vi også har brug for det herhjemme. Et af de mest chokerende eksempler på, hvordan vi hidtil har forvaltet menneskerettighederne herhjemme, er, at vi indtil for nylig har sat syge mennesker i Kriminalregistret, og at det var meget svært at få et flertal i Folketinget til hurtigt at gribe ind mod det.

[Bernhard Baunsgaard]

Derfor tror jeg, at det også er meget væsentligt, at vi tilgodeser den side af sagen, som undervisningsministeren understregede: vi må sikre den forskningsmæssige standard.

Albrechtsen (VS):

Jeg må sige, at jeg forstår ikke, hvad der er det egentlige formål med ministerens fortsatte besværgelser. Så vidt jeg kan vurdere sagen, er det forskningsmæssige i allerhøjeste grad sikret i forbindelse med udpegelsen af centerbestyrelsen.

Jeg må sige, at vi – det vedrører for så vidt ikke ministeren, men det vedrører kredsen af forslagsstillere – har haft en drøftelse om sammensætningen. Vi havde nogle ting, også nogle, vi påpegede over for de øvrige forslagsstillere, som vi i og for sig kunne kritisere ved detaljerne i sammensætningen. Vi blev enige om denne sammensætning, og den afspejler bl.a. noget af det, hr. Bernhard Baunsgaard var inde på, nødvendigheden af, at der er bredde og mangfoldighed i det. Der vil altid, når der er bredde og mangfoldighed, være nogle ting, man kan være mindre tilfreds med, men det samlede billede giver størst mulig sikkerhed for, at man får uafhængighed og handlekraftig status i forhold til f.eks. en regering og et Folketing.

Efter min opfattelse som medforslagsstiller skal der ikke pilles ved disse ting, og det håber jeg de øvrige medforslagsstillere er indstillet på at respektere.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Miljø- og planlægningsudvalget (21/1 87):

Udtræder: Gade (SF)

Ny stedf.: Tinning (VS)

Forsvarsudvalget (21/1 87):

Udtræder: Bilgrav-Nielsen (RV)

Ny stedf.: Bernhard Baunsgaard (RV).

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 22. januar 1987, kl. 10.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 17.32